

*Bədirzadə Gülsüm Şamil qızı, doktorant
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti,
Ünvan: N.Nərimanov küç.93, Bakı, Azərbaycan, AZ 1124,
E-mail: gulya_xaliqova@mail.ru
© Bədirzadə G.Ş., 2019*

UOT: 631.152:338.43:004

STRATEJİ YOL XƏRİTƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ İNFORMASIYA-KOMMUNİKASIYA TEKNOLOGİYALARININ İDARƏETMƏ PROBLEMLƏRİNİN AKTUAL ASPEKTLƏRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – Strateji yol xəritəsi çərçivəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının idarəetmə problemlərinin aktual aspektlərinin tədqiqindən ibarətdir. Bu məqsədlə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının müasir dövrdə əhəmiyyəti və onun idarəetmə problemləri açıqlanmışdır. İqtisadiyyatın və cəmiyyətin bütün sahələrində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının multiplikativ və məhsuldar təsiri təhlil olunmuşdur. Qlobal iqtisadi çağırışlar şəraitində rəqəmsal iqtisadiyyata keçidin strateji əhəmiyyət kəsb etməsi əsaslandırılmışdır. Aqrar sahədə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının roluna xüsusi diqqət yetirilmişdir. Rəqəmsal iqtisadi mexanizmlərin tətbiqi hesabına aqrar sahənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi problemlərinə baxılmışdır. Hazırda icrası davam etdirilən strateji yol xəritəsinə uyğun olaraq informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının idarəetmə problemlərinin aktual aspektləri sistemləşdirilmiş və baxılmışdır.

Tədqiqatın metodologiyası – baxılan problemlərə sistemli və kompleks yanaşma, strateji yol xəritəsi çərçivəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının idarəetmə problemlərinin aktual aspektləri üzrə metodoloji yanaşmalar və üsullardan ibarətdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - əldə edilmiş və əsaslandırılmış nəticələrdən hazırkı şəraitdə aqrar sahədə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi sayəsində məhsuldarlığın artırılması və rəqəbat qabiliyyətli aqrar məhsulların çeşidinin genişləndirilməsi üzrə kompleks tədbirlərin görülməsi və fəaliyyət strategiyasının hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri – yeni global çağırışlar şəraitində aqrar sahənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, bu sahədəki mövcud mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının fəal şəkildə tətbiqi üzrə təsirli mexanizmlərin və təkliflərin hazırlanmasından ibarətdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – tədqiqat işində öyrənilməsi nəzərdə tutulan problemlər istiqamətində dərin təhlillər edilmiş, problemlərə müasir yanaşmalar ortaya qoyulmuş və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının hazırkı şəraitdə tətbiqi ilə bağlı proseslərin idarəetmə problemləri açıqlanmışdır. Strateji yol xəritələrinin hədəflərinə uyğun şəkildə aqrar sahədə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin sürətləndirilməsinin vacibliyi əsaslandırılmışdır. Rəqəmsal mexanizmlərin aqrar sahənin müxtəlif fəaliyyət istiqamətlərinə tətbiqinin məhsuldarlığın yüksəldilməsi ilə bağlılığı təhlil olunmuş və qiymətləndirilmişdir. Qlobal iqtisadi çağırışlar şəraitində informasiya-kommunikasiya texnologiya-

larının aqrar sahənin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə təsiri əsaslandırılmışdır. Baxılan problemlər üzrə aktuallığı ilə diqqət çəkən təkliflər irəli sürülmüş və problemlərin həlli yolları müəyyənləşdirilmişdir.

Açar sözlər: strateji yol xəritəsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, aqrar sahə, aqrar sahədə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, aqrar sahədə rəqəmsallaşma, İKT-nin tətbiqinin idarəetmə problemləri, idarəetmə problemlərinin aktual aspektləri.

GİRİŞ

Qlobal iqtisadi çağırışların sürətlə yeniləndiyi və artdığı bir şəraitdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) rolu durmadan yüksəlməkdədir. Artıq rəqəmsal mexanizmlər və elektron xidmətlər cəmiyyətin və iqtisadiyyatın bütün sahələrinə intensiv formada müdaxilə etməkdədir. Belə ki, dünya ölkələrində İKT-nin tətbiqi və ondan səmərəli istifadə edilməsi proseslərinin sürətlə dərinləşməsi tendensiyası mütləq üstünlük təşkil edir. Bu prizmadan yanaşdıqda, ilk növbədə, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin İKT və onun tətbiqi ilə bağlı üstünlükləri diqqət çəkir. Həmin ölkələrdə İKT məhsullarından və mexanizmlərindən maksimum səmərəli istifadə olunması hesabına yüksək nəticələr əldə edilir və məhsuldarlığın artırılması istiqamətində önəmli addımlar atılır. Bu məsələlər dünyada qlobal problemlərdən biri olan ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı daha çox aktualıq təşkil edir. Məlumdur ki, yeni torpaq sahələrinin mənimsənilməsi xeyli çətinləşmişdir və iqlim dəyişiklikləri ilə əlaqədar olaraq bu sahədə ehtiyatlar sürətlə tükənməkdədir, bir tərəfdən də quraqlıq və şoranlaşan torpaqlar səbəbindən dünya ərzaq probleminin həllində kifayət qədər çətinliklər yaranmışdır. Buna görə də əsas diqqət və perspektivli fəaliyyət istiqamətlərindən biri kimi İKT-nin tətbiqi hesabına kənd təsərrüfatı və aqrar sektorda məhsuldarlığın artırılması hesab olunur.

Bu məqsədlə, kənd təsərrüfatı sektorunun və aqrar sahənin elektronlaşdırılması potensialından səmərəli istifadə olunması üzrə ölkələrarası və beynəlxalq təcrübədə təşkilatlararası, kompaniyalar arasında texnologiyalar və innovasiyalar üzrə mübadilənin təmin edilməsi, xüsusilə aqrar məhsulların istehsalı və alıcılara çatdırılması istiqamətlərində rəqəmsal texnologiyalardan istifadə olunması strateji əhəmiyyət kəsb edir. Reallaşdırılması məqsədəuyğun hesab edilən tədbirlər sırasında fermerlər və fermer təşkilatlarına İKT texnologiyalarından istifadənin mənimsəməsi üzrə məsləhətlərin verilməsi, texniki yardımların edilməsi, təlimlərin keçirilməsi, birgə fəaliyyətin təşkil olunması və s. daha çox diqqət çəkirlər. Amma, hələ ki, dünya ölkələrində bu sahələrin elektronlaşdırılması və İKT-dən istifadə edilməsi arasında fərqlər kifayət qədər böyükdür. Məsələn, bu göstərici Mərkəzi Asiya ölkələrində 28 %-dən bəzi Avropa Birliyi ölkələrində 98 %-dək diapazonda dəyişilir. Fransada işdə kompüter tətbiq edən fermerlərin sayı 110 min, Yaponiyada 144 min, Polşada 100 min olduğu halda bu göstərici İspaniya kimi ölkədə cəmi 45 min, Rusiyada 9 min və Böyük Britaniyada 60 min

səviyyəsindədir. Eyni zamanda, internet sistemində işləyən fermerlərin sayı baxımından daha çox fərqlənən ölkələr sırasında Almaniya yer almışdır və bu ölkədə analoji fermerlərin sayı 55 mindir. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş və inkişaf səviyyəsi yüksək olan bir sıra ölkələrdə bu göstərici diqqət çəkir. Məsələn, həmin göstərici Böyük Britaniyada - 30 min, Finlandiyada və Norveçdə - 40 min, Hollandiyada - 50 min, Çexiyada - 4 min və Rusiyada cəmi 3 min təşkil edir. Buradan belə bir fikir söyləmək olar ki, ölkələrin inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq, İKT texnologiyalarından istifadənin səviyyəsi də fərqlidir və şübhəsiz, bu halda həmin ölkələrin texnoloji inkişaf səviyyələri həlledici amil kimi baxılmalıdır. İKT proqramları və metodları hesabına kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, tədarükü, saxlanması və istehlakçılara çatdırılması proseslərinin planlaşdırılması, maliyyə resurslarının idarə olunması, onlardan istifadənin səmərəliliyinin təmin edilməsi, məhsul axınlarının təhlükəsizliyinin izlənməsi və nəzarət edilməsi, ixrac əməliyyatlarının həyata keçirilməsi və s. mümkündür. Bundan əlavə, yüksək texnologiyalar əsasında bu sahələrdə normaların və standartların işlənib hazırlanması, təkmilləşdirilmələrin aparılması müsbət nəticələr verə bilər [16]. Bundan əlavə, mühüm ərzaq və qida məhsullarının biznes sisteminin formalaşdırılmasında və istehlakçılar üçün əlçatanlığın təmin edilməsində elektron texnologiyaların potensialı kifayət qədər yüksəkdir. Məlumdur ki, dünyada global səviyyədə uzunmüddətli dövr üçün həlli yollarını gözləyən problemlərdən biri də ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, dünyada aclıq səviyyəsinin azaldılması, aclıqdan əziyyət çəkən insanların bu bəladan qurtarılması və bütün bunlar üçün kənd təsərrüfatı sektoru sahələrinin inkişaf etdirilməsi, ümumilikdə aqrar sahənin müasir texnologiyalar əsasında inkişafının dərinləşdirilməsi və məhsuldarlığın artırılması hesabına ərzaq bolluğunun yaradılması, ərzaq əlçatanlığının yüksəldilməsi, qida təhlükəsizliyi üçün real potensialın formalaşdırılması və dünya əhalisinin fasiləsiz şəkildə mühüm qida məhsulları ilə təminatına şəraitin yaradılmasıdır. BMT səviyyəsində Minilliyin İnkişaf Hədəflərində bu məsələlərə geniş yer ayrılmışdır. BMT-nin bu sahədə ixtisaslaşdırılmış qurumu olan Kənd Təsərrüfatı və Ərzaq Təşkilatının hazırladığı hesabatlarda və məruzələrdə kənd təsərrüfatı sektoru sahələrində və aqrar sektorda informasiya texnologiyalarının tətbiqi məsələlərinə ciddi önəm verilmişdir. Məsələn, 2016-cı ildə keçirilmiş Ərzaq və Qida Təhlükəsizliyi üzrə global forumda kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişaf etdirilməsi, ərzaq məhsullarının çeşidinin və həcmnin artırılması, aclığın və yoxsulluğun səviyyəsinin azaldılması problemlərinin həlli yollarının müəyyənləşdirilməsi zamanı informasiya texnologiyalarından istifadənin fəallaşdırılması məsələlərinə toxunulmuşdur və müzakirələr aparılmışdır. Burada “Ağıllı kənd təsərrüfatı” (Wisdom Agriculture) prinsipi əsasında inkişaf mexanizmlərinə diqqət yönəldilmişdir. Həmin mexanizmin və modelin əsasında Çinin Kənd Təsərrüfatı Akademiyası mütəxəssislərinin hazırladıqları prinsiplər və yanaşmalar yer almışdır. Bunların sırasında kompüterlərdən və internet şəbəkələrdən, müxtəlif İKT məhsullarından və proqramlarından fəal istifadə edilməsi daha çox diqqət çəkir. Bu cür texnologiyalar əsasında fermer təsərrüfatlarının fəaliyyətinin sistemli şəkildə təhlil edilməsi, distant formasında bu proseslərin idarə olunması, kənd

təsərrüfatı istehsalı sahələrinin idarə edilməsində intellektə daha çox önəm verilməsi prioritetlik təşkil edir. Bundan əlavə, kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrində elektron xidmətlərin genişləndirilməsi və, o cümlədən, bu sektorda istehsal olunan məhsulların elektron ticarətinin təşkil edilməsi məsələləri də beynəlxalq səviyyədə və təcrübədə kifayət qədər aktuallığı ilə diqqət çəkir. Bu sahədəki fəaliyyət proseslərinin elektronlaşdırılması və müasir İKT mexanizmlərinin tətbiq edilməsi yüksək səmərə vermək üçün əsaslı zəmin yarada bilər. Dünya təcrübəsində güclü resurslara malik olmayan bir sıra ölkələrdə (İsrail və s.) İKT-dən geniş şəkildə və səmərəli istifadə hesabına, ərzaq məhsullarının və ümumilikdə aqrar məhsulların istehsalında və ixracında yüksək nəticələr əldə olunmuşdur. Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi problemləri dünyanın əksər ölkələri üçün xarakterikdir. Belə ki, bu sahədə yüksək nəticələr əldə etmiş ölkələr hazırda dünya iqtisadiyyatının ön cərgələrində gedirlər, həmçinin texnologiyalar və innovasiyalar bazarının aparıcı iştirakçılarıdır. İKT hesabına iqtisadi inkişaf proseslərinə güclü təkan verməklə yanaşı, iqtisadi inkişafın fəaliyyət istiqamətlərinin çevikliyinin artırılması üçün güclü informasiya bazasının yaradılması, informasiyalar mübadiləsi, bu proseslərdə idarəetmə strukturlarının səmərəliliyinin artırılması, əməliyyatlarla bağlı proseslərin və mexanizmlərin məhsuldarlığının yüksəldilməsi, İKT-nin multiplikativ təsirindən istifadə etməklə əlavə dəyərin yaradılması, məhsuldarlıqda maksimum nəticələrin əldə edilməsi, məhsulların və xidmətlərin keyfiyyətinə, analoji bazarlara çıxarılması və son istehlakçılara çatdırılması proseslərinə nəzarətin yüksək səviyyədə təşkil edilməsi, mobil və rəqəmsal cihazlar hesabına bütün proseslər boyunca əməliyyatların izlənilməsi, təhlil olunması, preventiv və operativ qərarların qəbul edilməsi, ali idarəetmə qərarlarının verilməsi mümkündür. İKT-nin çevikliyi və elektron əməliyyatlarının səmərəliliyi vasitəsilə iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin modernizasiya edilməsi, biznes proseslərinin, sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəli təşkilində həlledici əhəmiyyət kəsb edir. İKT əsaslı biznes modellərinin tətbiqi vasitəsilə istənilən təsərrüfat və biznes subyekti öz göstəricilərini əhəmiyyətli səviyyədə yaxşılaşdırmaq imkanı əldə edə bilər. Belə ki, informasiyaların çoxluğu və operativliyi biznes mühiti və perspektivləri üzrə balanslaşdırılmış, rəqiblərin davranışları ödənilməklə, fəaliyyət strategiyasının optimal variantının hazırlanmasına, analoji bazarlardakı rəqabət mühitinin ətraflı şəkildə təhlil edilməsinə, məlumatların və əldə edilmiş analitik informasiyanın emalı sayəsində istehsal və idarəetmə proseslərində daha düzgün qərarların verilməsi, fəaliyyət istiqamətlərinin təkmilləşdirilməsi potensialı daha da artmış olur. İKT-nin əsas iştirakçıları və subyektləri kimi isə dünya praktikasından baxsaq, ilk növbədə, şübhəsiz, bu xidmətin təminatçıları, başqa sözlə provayderlər, xidmətlərdən istifadə edən istehlakçılar, xidmətlərin son istehlakçılara çatdırılmasını təmin edən operatorlar və dövlət daha çox diqqət çəkirlər. Buna görə də, dövlət İKT sisteminin inkişafında əsas maraqlı tərəf kimi çıxış etməli, müvafiq qanunvericilik bazası formalaşdırılmalı, texnologiyaların tətbiqinin stimullaşdırılması üzrə dəstək mexanizmləri hazırlamalı və tətbiq etməlidir.

Tədqiqatın əsas məzmunu

Müasir dövrdə ölkəmiz özünün iqtisadi inkişaf modelini təkmilləşdirmək və iqtisadiyyatın strukturunu diversifikasiyalaşdırmaq baxımından bir sıra iqtisadiyyat sahələrinin, o cümlədən kənd təsərrüfatı və aqrar sahənin potensialından maksimum istifadə edilməsinə nail olmalı və bununla bağlı qarşıya qoyulan strateji hədəflərin reallaşdırılmasını təmin etməlidir. Belə ki, Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra iqtisadi islahatlar aparmış və özünün iqtisadi sisteminin dünya mütərəqqi təcrübəsinə uyğunlaşdırılması tədbirləri həyata keçirmişdir. Lakin, bunlar kifayət qədər mürəkkəb məsələlərdir, belə ki, dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində iqtisadiyyatın yüksək texnologiyalar əsasında inkişaf etdirilməsi, texnologiyalar bazarının səmərəliliyinin təmin olunması, innovasiyaların yayılması və işlənməsi proseslərinin yüksək maliyyətutumlu səbəbindən heç də asan başa gəlməməsi problemlərini həll etmək lazım gəlir. Hazırkı şəraitdə bu kimi mürəkkəb vəzifələrin yerinə yetirilməsində İKT-nin tətbiqindən fəal şəkildə istifadə edilməsi aktuallığı ilə diqqət çəkir. Ölkəmizdə milli iqtisadiyyatın perspektiv sektorları üzrə strateji yol xəritəsində də bu məsələyə ciddi önəm verilmiş və iqtisadiyyatın müxtəlif perspektiv sahələri üzrə hədəflər müəyyənləşdirilərkən İKT-nin tətbiqinə böyük önəm verilmişdir [4]. Eyni zamanda, ölkə Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində İKT-dən fəal istifadə edilməsi üzrə strateji hədəflərlə yanaşı, bu sahədə dünya təcrübəsinin dərinədən öyrənilməsi, hökumət strukturlarının fəaliyyətinin elektronlaşdırılması, iqtisadiyyatın və cəmiyyətin bütün sahələrində elektron xidmətlərin və rəqəmsal mexanizmlərin fəal şəkildə tətbiq edilməsi, bütün bunlarla əlaqədar olaraq həmin proseslərin idarəetmə mexanizmlərinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi tədbirləri nəzərdə tutulmuşdur. Strateji məsələlərdən biri kimi İKT-nin müasir iqtisadi və texnoloji çağırışlar nəzərə alınmaqla idarəetmə problemlərinin səmərəli şəkildə həll edilməsi və bununla bağlı optimal həlli yollarının müəyyənləşdirilməsi daha çox ön plana çıxmışdır [3]. İKT mexanizmlərinin tətbiqini genişləndirməklə, eyni zamanda müasir texnologiyaların fəal şəkildə istifadəsinə şərait yaratmaqla sahibkarlıq və biznes subyektlərinin daha səmərəli nəticələr əldə etmələri mümkünləşər, müxtəlif iqtisadiyyat sahələrinin idarəetmə prosesləri təkmilləşdirilər və bunların sayəsində mövcud problemlərin əhəmiyyətli hissəsinin həllinə münbit şərait formalaşar.

Azərbaycanda belə sahələrdən biri də aqrar sektordur və bu sahəyə dövlətin kifayət qədər qayğısı və himayəsinin, müxtəlif dövlət dəstəyi mexanizmlərinin fəal şəkildə tətbiq edilməsinə baxmayaraq, hələ də gözlənilən nəticələrin əldə edilməsinə nail olunmayıb. Heyvandarlıq və bitkiçiliyin müxtəlif sahələrində, o cümlədən əsas ərzaq bitkisi olan buğdanın əkilməsində və istehsalında məhsuldarlıq dünya təcrübəsindən xeyli aşağı səviyyədədir. Kənd təsərrüfatı və aqrar müəssisələrin mənfəətlə işləməsi problemləri qalmaqdadır. Regionlarda fəaliyyət göstərən aqrar müəssisələrin rentabellik səviyyələri xeyli aşağıdır. Bu sahələrdə İKT və ilk növbədə müasir rəqəmsal mexanizmlərin fəal tətbiqi nəticəsində idarəetmə proseslə-

rinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, aqrar sektorun müxtəlif istiqamətləri üzrə məhsuldarlığın artırılması imkanları mövcuddur və onlardan istifadənin maksimum səmərəli təşkilinə zərurət vardır. Biz əvvəldə də qeyd etdik ki, müxtəlif dünya ölkələrində bu istiqamətlərdə yüksək nəticələr əldə olunmuşdur və beynəlxalq qurumların, təşkilatların, o cümlədən BMT-nin ixtisaslaşdırılmış təşkilatlarının, ilk növbədə FAO-nun tövsiyə və təkliflərinə, çağırışlarına görə hər bir dövlət müasir global ərzaq təhlükəsizliyi problemlərinin həllinə öz töhfəsini verməli, ilk növbədə öz ölkə əhalisinin ərzaq problemini dayanıqlı şəkildə həll etməli və beynəlxalq əməkdaşlıqda fəallıq göstərməlidir. Bu məqsədlə İKT-dən intensiv istifadə müasir dövrün obyektiv reallığı kimi ortaya çıxmışdır. Amma qeyd etmək lazımdır ki, İKT-dən aqrar sektorda istifadə edilməsi məsələləri üzrə müəyyən dövrə və təcrübəyə ehtiyac vardır və bu baxımdan rəqəmsal mexanizmlərdən istifadəni intensivləşdirməyə nail olmayan ölkələr, şübhəsiz İKT-nin son nailiyyətlərinin əldə edilməsində əsasən ABŞ və digər texnoloji cəhətdən inkişaf etmiş dünya ölkələrindən bilavasitə asılıdırlar. Belə ki, İKT texnologiyalarının kənd təsərrüfatı sektorunda və aqrar sahədə tətbiqinin genişləndirilməsi məsələləri inkişaf etməkdə olan ölkələrdə, o cümlədən postsovet respublikalarında xüsusi proqramların hazırlanması və məqsədli investisiyaların yatırılması ilə həyata keçirilməsi daha məqsədəuyğundur. Digər tərəfdən, İKT-dən fəal şəkildə tətbiq edilməsi aqrar sektorda xammal itkilərinin azaldılmasına müsbət təsir göstərə bilər. BMT tərəfindən ölkəmizdə də müxtəlif proqramların və layihələrin həyata keçirilməsinə diqqət yönəldilmişdir. Məsələn, ölkəmizdə yüksək texnologiyalar sektoruna dəstək göstərilməsi üçün maksimum səmərəli investisiya şərtləri və bunlarla bağlı olaraq xüsusi müəssisələrə investisiya yatırılması qaydalarının dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılmasının böyük əhəmiyyəti vardır. Məhz bu istiqamətdə - yəni, yüksək texnologiyalara və İKT-yə investisiya yatırılması ilə Azərbaycanın gələcəyinin qurulması üzrə problemlərin həll edilməsi, bu proseslərin idarəetmə mexanizmlərinin yaradılması, rəqəmsallaşma tədbirlərinin dərinləşdirilməsi üzrə BMT-nin İnkişaf Proqramı həyata keçirilməkdədir [8]. Eyni zamanda, ölkəmizdə rəqəmsal iqtisadiyyatın əsası kimi İKT infrastrukturunun təşkilinə dövlət tərəfindən ciddi önəm verilməkdədir. Bu proseslər təkcə mərkəzi şəhərlərdə yox, eyni zamanda aqrar müəssisələrin və təsərrüfatların əsasən yerləşdiyi kənd regionlarında da fəal şəkildə inkişaf etdirilməkdədir. Belə ki, regionlarda rəqəmsal iqtisadiyyatın formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi üçün müvafiq İKT infrastrukturunun yaradılması istiqamətində ardıcıl tədbirlər görülməkdədir, kənd və qəsəbələrin, ucqar yaşayış məntəqələrinin sərbəst və maneəsiz olaraq internetə çıxışının təmin edilməsi məsələlərinə strateji münasibət təqdirəlayiq hesab oluna bilər [15].

Qeyd edək ki, ölkədə İKT-nin inkişaf səviyyəsi və inkişaf istiqamətləri ilə bağlı şəffaflığın təmin olunmasında, bununla bağlı mövcud nöqsanların aşkarlanmasında və aradan qaldırılmasında ictimai nəzarətin gücləndirilməsi, monitorinqlərin keçirilməsi və hesabatların hazırlanması diqqət çəkir. Məsələn, İqtisadi və Sosial İnkişaf Mərkəzi, Sahibkarlığın və bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu və İsveçrə İnkişaf və Əməkdaşlıq Agentliyinin “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası: İnformasiya kommunikasiya tex-

nologiyalarının inkişafı istiqaməti üzrə monitoring hesabatında qeyd olunur ki, İKT üzrə prioritet vəzifələr sırasında ölkədə İKT-nin daha fəal formada təmin etməklə ənənəvi iqtisadiyyatdan biliklər iqtisadiyyatına keçidə nail olunması, “elektron hökumət”in genişləndirilməsi və İKT-nin tətbiqi ilə dövlət idarəçiliyinin səmərəliliyinin artırılması, İKT infrastrukturunun inkişafı, elektron xidmətlərin genişləndirilməsi daha çox diqqət çəkirlər [11, s.3]. Strateji yol xəritəsi çərçivəsində bir sıra mühüm fəaliyyət istiqamətləri ilə yanaşı, kənd təsərrüfatı və kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı istiqamətində İKT mexanizmlərindən və texnologiyalarından fəal şəkildə istifadə olunması nəzərdə tutulmuşdur və bu istiqamətlərdə sistemli tədbirlərin görülməsi vacib hesab olunmuşdur. Xüsusilə regionlarda İKT məhsullarına və mexanizmlərinə əlçatanlığın təmin edilməsi məsələlərinə ayrıca diqqət yetirilmişdir. Ölkədə İKT-nin fəal tətbiqi və onun idarəetmə problemlərinin həll olunması ilə bağlı məsələlər strateji səviyyədə baxılmaqdadır və bununla bağlı ardıcıl tədbirlər görülməkdədir. “Elektron hökumət” konsepsiyasında bütün idarəetmə orqanları vətəndaşlara, sahibkarlıq və biznes subyektlərinə xidmət edən vahid orqan kimi fəaliyyət göstərməlidirlər və artıq bunun baş verdiyini qeyd etmək olar. Bu şəkildə hökumətin fəaliyyəti çox açıq və aşkarlığı ilə fərqlənir, həmçinin göstərilən xidmətlərin sürəti və keyfiyyəti yüksək olur [13]. Elektronlaşdırma və rəqəmsal mexanizmlər təkcə dövlət və vətəndaşlar və ya biznesarası əlaqə ilə bitmir, həm də dövlət daxili əlaqələrlə də əhatə olunur, sistem daxili idarə olunmanı təmin edir və beləliklə cəmiyyətin, iqtisadiyyatın inkişafını sürətləndirir, burada baş verən proseslərin idarəetmə mexanizmlərini təkmilləşdirməyə imkan verir. İKT sektoru ölkəmizdə hər il yüksəlməkdədir və buna səbəb İKT-nin inkişafı ilə biliyə əsaslanan iqtisadiyyatın qurulmasına səylərin göstərilməsi, dövlət və yerli özünüidarəetmə orqanlarında İKT-nin tətbiqinin genişləndirilməsi, elektron xidmətlərin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən aqrar sektorda və regionlarda İKT-dən istifadənin təmin edilməsi məqsədilə ardıcıl tədbirlərin görülməsi diqqət çəkir. Bitkiçiliyin və heyvandarlığın elmi və müasir texnologiyalar əsasında inkişaf etdirilməsi üzrə İKT-dən istifadənin genişləndirilməsi müsbət nəticələr verməkdədir. Bütün bunlar aqrar sektorda biznes mühitinin və sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi üzrə potensiala dair obyektiv informasiya bazasının, həmçinin bu sektorda ixrac potensialını əks etdirən bazanın yaradılmasına, onlardan səmərəli istifadə üzrə fəaliyyət proqramlarının və strategiyaların hazırlanmasına imkan verir. Aqrar sektorun ixrac potensialının artırılmasında, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında, kənd təsərrüfatı məhsullarının milli brendlərinin yaradılmasında, sahənin innovasiyalı inkişafında, habelə aqrar elmin, təhsilin və istehsalın integrasiyasında aqroparklardan səmərəli istifadə olunmasında İKT-nin rolu durmadan artmaqdadır. Elektron kənd təsərrüfatı, dövlət xidmətlərinin elektronlaşdırılması və digər rəqəmsal mexanizmlərin fəal şəkildə aqrar sektorda tətbiq edilməsi bu sektorun səmərəliliyinin yüksəldilməsində yeni imkanlar formalaşdırmışdır [5]. İKT xidmətlərinin əhatəsinin genişləndirilməsi, elektron xidmətlərin çeşidinin çoxaldılması məhsuldarlığın yüksəldilməsinə, aqrar sektorun müxtəlif sahələrində iş bölgüsünün sürətləndirilməsinə, məhsul istehsalına çəkilən xərclərin optimallaşdırılmasına, fiziki əməyin minimuma endirilməsinə, hazır məhsulların çevik şəkildə çeşidlənməsinə və nəqliyə,

son istehsalçılara çatdırılmasına müsbət təsir göstərəcəkdir [2].

Strateji yol xəritəsi çərçivəsində İKT-nin inkişafı ilə bağlı hədəflərdə perspektivli iqtisadiyyat sahələrində, o cümlədən aqrar sektorda məhsuldarlığın artırılması, innovativ texnologiyaların tətbiq edilməsi və idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi prioritet vəzifələr sırasında yer almışdır. Xüsusilə, aqrar sektor sahələrinin məhsulun yetişdirilməsindən son məhsulun alınmasınadək olan proseslərin dünya təcrübəsinə uyğun şəkildə idarəedilməsində innovativ texnologiyalardan istifadə olunması vacib hesab edilmişdir və son illərdə bu istiqamətlərdə davamlı tədbirlər görülməkdədir. İqtisadiyyatın rəqəmsallaşması idarəetmə və biznes fəaliyyətində İKT-nin tətbiqinin genişlənməsi aqrar sektor üçün də kifayət qədər səciyyəvi xarakter daşıyır. 2014-cü ildən başlayaraq ölkəmizdə aqrar sahədə keçirilən köklü dəyişikliklər, kənd təsərrüfatının və aqrar sahələrin mexanikləşdirilməsi, elektronlaşdırılması tədbirləri, kənd təsərrüfatı texnikalarının elektron qeydiyyat sisteminin qurulması istiqamətində aparılan işlər, aqrar sektorda bir sıra idarəetmə orqanlarının fəaliyyətinin elektronlaşdırılması müsbət nəticə verməkdədir. Aqrar sektorda tətbiq olunacaq innovativ texnologiyalar xəstəliklərin monitorinqi, investisiya ehtiyaclarının öyrənilməsi, bazar imkanlarının asanlaşdırılması, təchizat zəncirinin təşkili, ekoloji qiymətləndirmə kimi mühüm fəaliyyət qruplarını əhatə edəcəkdir [6]. Xüsusilə, Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sisteminin yaradılması aqrar sektorda mühüm dəyişikliklərin aparılmasına imkan verəcəkdir. Torpaq və torpaq fondu ilə bağlı informasiyaların elektronlaşdırılması, torpaq fondlarından səmərəli istifadə üçün elektron xidmətlərin təşkili, aqrar sektorun strateji fəaliyyət istiqamətləri üzrə analitik bazasının elektronlaşdırılması bu sektorda sahibkarlığın və biznesin inkişafına əlavə stimullar verməkdədir. Yeni və innovativ texnologiyalar əsaslı və ixtisari aqrar müəssisələrin, firma və şirkətlərin yaradılmasına maraq ilbəl artmaqdadır. Elektron kənd təsərrüfatı və informasiya sistemlərinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı əsas funksiyalara aqrar sahədə informasiya texnologiyalarından istifadənin genişləndirilməsi, elektronlaşma sahəsində təhlillərin aparılması, aqrar sahədə biznes proseslərin elektron və rəqəmsal müstəviyə keçirilməsi, elektron sistemlərin yaradılması və inkişaf etdirilməsi, yeni yanaşmaların tətbiqi və təşviqi, elektron sistemlər vasitəsilə məlumatların toplanması və analizlərin aparılması, elektron xidmətlərin formalaşdırılması və təkmilləşdirilməsi, kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı məlumat bazasının yaradılması, sahənin strateji planlaşdırılması və innovativ inkişaf etdirilməsi daxildir, eyni zamanda əsas prinsiplər kimi aqrar sahədə biznes proseslərin sadələşdirilməsi, optimallaşdırılması, fermerə daha yaxın olmaq, problemlərin həllinə dəstək vermək, əlavə vaxt itkisini və bürokratik əngəlləri aradan qaldırılması, şəffaflığın təmin olunması, elektron sistemin kənd təsərrüfatında tətbiq olunması prosesində fermerə lazımi xidmətlərin heç bir yerə getmədən, əlavə xərc çəkmədən, elektron qaydada müraciətin edilməsi və xidmətin alınmasını təmin etməkdir [9]. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 30 dekabr tarixli qərarı ilə təsdiq olunmuş “Elektron kənd təsərrüfatı” informasiya sistemindən istifadə qaydalarında aq-

rar sektorda informasiya sisteminin müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə təşkili prinsipləri verilmiş və bununla bağlı idarəetmə formaları, mexanizmləri və eyni zamanda, praktiki fəaliyyət alətləri burada öz əksini tapmışdır. Əsas məqsəd aqrar sektorun müxtəlif sahələrində İKT texnologiyalarının tətbiqi, elektron xidmətlərin məqsədyönlü və səmərəli şəkildə həyata keçirilməsindən ibarətdir. Bu sırada informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması, şəffaflığın və hesabatlığın obyektiv olaraq gözlənilməsi strateji fəaliyyət meyarlarından biri kimi qiymətləndirilmişdir. Elektronlaşdırılmanın və İKT texnologiyalarının tətbiqi sayəsində aqrar sektor subyektlərinin dayanıqlı, təhlükəsiz və səmərəli şəkildə fəaliyyət göstərmələri üçün daha çox potensial və imkanlar formalaşdırılır. Bu sektorda rəqəmsal texnologiyaların və mexanizmlərin fəal şəkildə tətbiq edilməsi aqrar sektorda ixtisaslaşan sahibkarlıq və biznes subyektlərinin dünya bazarlarına çıxışında da müəyyən tərəqqiyə və müsbət nəticələrə gətirib çıxaracaqdır [10]. Belə ki, dünya təcrübəsi bunu göstərir və əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi dünyanın iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrində aqrar sektorda əldə edilmiş yüksək nəticələrin əsasında innovativ texnologiyalar və rəqəmsal mexanizmlər strateji yer almışdır. Artıq Azərbaycanda da bu istiqamətdə beynəlxalq əməkdaşlığa üstünlük verilməkdədir. Məsələn, ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin dəstəyi ilə Gəncə Aqrobiznes Assosiasiyası tərəfindən həyata keçirilən “Ağıllı Fermer Təsərrüfatı” layihəsi Strateji Yol xəritələrində nəzərdə tutulan əsas hədəflərə və məqsədlərə istiqamətlənmişdir. Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda həyata keçirilən bu layihə innovativ texnologiya və İKT vasitələrinin tətbiqi ilə fermer təsərrüfatlarında məhsuldarlığın və fermerlərin gəlirlərinin artırılmasında əhəmiyyətli rol oynayacaqdır. Strateji Yol xəritələrində nəzərdə tutulmuş hədəf indikatorlara, strateji məqsəd və hədəflərlə uyğun şəkildə aqrar sahədə İKT-nin fəal tətbiq edilməsində əsas hədəflər aqrar sektorun davamlı inkişafı, ərzaq təhlükəsizliyi, məhsul istehsalı potensialının dəyər zənciri üzrə artırılması, fermerlərin maarifləndirilməsi və bazara çıxışının asanlaşdırılması, sahə məsləhət xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması, ətraf mühitin mühafizəsi və ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı istehsalının təşviqi, İKT vasitələrinin aqrar sektora tətbiqi və s. ibarətdir [1].

Qeyd edək ki, İKT-nin təsirinin kifayət qədər müsbət ola biləcəyi iqtisadiyyat sahələrindən biri kimi aqrar sektorda son illərdə sistemli tədbirlər görülməkdədir. Bu sahədəki fəaliyyət proseslərinin elektronlaşdırılması və müasir İKT mexanizmlərinin tətbiq edilməsi yüksək səmərə vermək üçün əsaslı zəmin yarada bilər. Aqrar sahədə İKT-nin rolunun genişləndirilməsi müasir tələblərə cavab verən məhsulların istehsalın həcmnin artırılmasında və məhsuldarlığın yüksəldilməsində əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Ümumilikdə, cəmiyyətdə və iqtisadiyyatda İKT-nin tətbiqi məsələlərinə geniş yer verilməsi müasir dövrün tələbləri kimi ortaya çıxmışdır. Belə ki, İKT sahəsində əldə edilən nailiyyətlərin hamısı praktiki əhəmiyyətə malikdir. Artıq informasiya iqtisadiyyatının formalaşdırılması və onun üstün mexanizmlərinin iqtisadiyyatın digər sahələrinə tətbiq edilməsi perspektivləri artmaqdadır [12]. Bundan əlavə, İKT-nin istifadəsi və tətbiqinin genişləndirilməsi hesabına müxtəlif fəaliyyət sahələrinin

səmərəliliyinin yüksəldilməsi, idarəetmə proseslərinin təkmilləşdirilməsi, o cümlədən təhsil sisteminin səviyyəsinin yüksəldilməsi imkanları formalaşmaqdadır. Xüsusilə, İKT-nin təsirinin kifayət qədər müsbət ola biləcəyi iqtisadiyyat sahələrindən biri kimi aqrar sektorda sistemli tədbirlər görülməsi diqqət çəkir. Aqrar sektorda, həmçinin kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrində İKT-dən istifadə etməklə, məhsuldarlığın artımına, yetişdirilmiş məhsulların daha əlverişli şərtlərlə satışına, ixracına nail olmaq mümkündür [14]. Ümumilikdə ölkə iqtisadiyyatında İKT sektorunun özünün rolu da əhəmiyyətli səviyyədə artmaqdadır. Məsələn, Azərbaycanda İKT sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi buna misaldır, belə ki, İKT sektorunda yaradılmış əlavə dəyər ölkə ÜDM-də arıq 1,5 % paya malikdir. Ölkə regionlarında rəqəmsal mexanizmlərin fəal şəkildə tətbiq edilməsi öz müsbət nəticələrini verməkdədir. Bu prizmadan təhlillərə baxsaq, 2012-2018-ci illərdə ölkənin iqtisadi rayonları üzrə internetdən istifadə etmiş işçilərin internetə çıxışı olan müəssisələrdə işləyən siyahı sayına nisbətində əhəmiyyətli artımlar diqqət çəkir. Belə ki, həmin dövr ərzində bu göstərici üzrə artım Abşeron rayonunda 14,7 %-dən 21,1 %-dək, Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda 23,7-dən 35,3 %, Şəki-Zaqatala da – 11,7 %-dən 27,1 %-dək, Lənkəran iqtisadi rayonunda 11,3 %-dən 23,7 %-dək, Quba-Xaçmazda 11,9 %-dən 28,6 %-dək, Aranda 17,1 %-dən 28,6 %-dək, Naxçıvan iqtisadi rayonunda 20,9 %-dən 36,7 %-dək təşkil etmişdir [7]. Bütün bunlar onu göstərir ki, son illərdə ölkəmizdə internet-resurslara və İKT-nin geniş yayılmasına önəm artmaqdadır və bu proseslər aqrar sektorda da özünü göstərməkdədir. İKT mexanizmlərindən fəal şəkildə istifadə edən müəssisələrin sayı artmaqdadır və bu amil strateji yol xəritəsi çərçivəsində nəzərdə tutulmuş hədəflərə çatmaqda mühüm əhəmiyyət daşıyır. İKT-nin təşkili, tətbiqi və istifadəsi ilə bağlı proseslərin idarəetmə problemlərinin aktual aspektlərinə strateji yanaşmaların təmin olunması qlobal iqtisadi və texnoloji çağırışlara uyğun olaraq uzlaşdırılmalıdır.

Y E K U N

Ölkəmizdə iqtisadi sistemin yenilənməsi, iqtisadi islahatların dərinləşdirilməsi, iqtisadiyyatın strukturunun müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması istiqamətlərində strateji yol xəritəsində yer almış hədəflərin mühüm əhəmiyyəti vardır və onların nəzərdə tutulmuş müddətdə icrası, bu hədəflərə çatılması vacib məsələlər kimi xarakterizə olunur. Təsadüfi deyildir ki, son dövrdə bu məsələlərə yeni yanaşmalar formalaşmaqdadır və bu proseslərin mərkəzində rəqəmsal iqtisadiyyat, rəqəmsal mexanizmlər, ümumilikdə İKT aparıcı və təkanverici qüvvə kimi qiymətləndirilir. Həmin hədəflərə nail olmaqda İKT-nin genişləndirilməsi prioritet və prinsiplial bir vəzifə kimi qarşıda durur və bu amillər baxımından qeyd olunan proseslərin idarəetmə problemlərinin kompleks və sistemli həll edilməsi tələb olunur. Bunun üçün, dövlət tərəfindən tələb olunan qanunvericilik bazası formalaşdırılmalı, mövcud qanun-

vericilik aktları dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılmalı, başlanılan struktur və institusional tədbirlər sürətləndirilməlidir. Təqdirəlayiq haldır ki, artıq Azərbaycanda kənd təsərrüfatı və aqrar məhsulların internet portallar üzərindən ixracı həyata keçirilir, bu istiqamətdə müxtəlif səpkili tədbirlərin reallaşdırılmasına üstünlük verilir və prosedurlar sadələşdirilir. Bunlarla yanaşı, ölkəmizdə strateji yol xəritəsi çərçivəsində İKT-nin tətbiqi ilə bağlı həlli istiqamətində bir qrup tədbirlərin həyata keçirilməsinə və amillərin nəzərə alınmasına ehtiyac vardır:

– Strateji yol xəritəsinin əsas hədəflərinə uyğun şəkildə İKT mexanizmlərinin hazırlanması və tətbiqi tədbirləri gücləndirilməli və bu proseslərin idarəetmə problemlərinin həlli sürətləndirilməli, beynəlxalq təcrübəyə cavab verən idarəetmə mexanizmləri hazırlanmalı və strukturları yaradılmalıdır;

– aqrar sektorda İKT-dən istifadənin genişləndirilməsini təmin etmək üçün bu proseslərin idarəetmə mexanizmləri təkmilləşdirilməli, xüsusilə ölkə regionlarında yerləşən aqrar müəssisələr şəbəkəsi üzrə İKT-nin tətbiqi ilə bağlı investisiya-innovasiya layihələrinin hazırlanması təmin olunmalı, infrastruktur yaradılmalı, rəqəmsal texnologiyalar yayılması və tətbiqi üzrə mütəxəssislərin hazırlanması prosesləri, regionlarda fəaliyyət göstərən sahibkarlıq və biznes subyektlərinin bu qəbildən olan mütəxəssislərlə təmin edilməsi məsələləri sürətləndirilməlidir;

– aqrar sektorda İKT-nin tətbiqi və rəqəmsal mexanizmlərin yayılması istiqamətində kompleks tədbirlərin görülməsi və işlək mexanizmlərin hazırlanaraq tətbiq olunması diqqət cəkir;

– aqrar sektorda İKT texnologiyalarından məqsədli və məhsuldar şəkildə istifadə edilməsi istiqamətində dünya təcrübəsinə uyğun olan inkişaf və fəaliyyət proqramlarının ölkəmizdə analoqlarının hazırlanması və tətbiqinə ehtiyac vardır;

– yaxın illərdə aqrar sektorun müxtəlif sahələrində İKT-dən istifadə olunmasında olan problemlərin, xüsusilə idarəetmə problemlərinin aradan qaldırılması istiqamətində sistemli tədbirlərin görülməsi vacibdir;

– aqrar sektorda cəmləşən sahibkarlıq və biznes subyektlərinin innovativ texnologiyalara, İKT məhsullarına və rəqəmsal iqtisadiyyat mexanizmlərinə marağının artırılması tədbirləri görülməli, bu proseslərin idarəedilməsi prinsipləri gücləndirilməli və əhəmiyyətli səviyyədə stimullaşdırılmalıdır və s.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. “Ağıllı fermer layihəsi” Strateji Yol Xəritəsində nəzərdə tutulan hədəfə istiqamətlənib. <http://www.gaba.az/agilli-fermer-layihesi-hedefe-istiqametlenib/>.

2. Aqrar sahədə tətbiq edilən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları nümayiş

olunacaq. <http://www.ictnews.az/read-36848-news-1.html>.

3. Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir, 65 s.

4. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

5. Azərbaycanda aqrar sahədə İKT-nin tətbiqi genişləndirilir.
<http://www.ictnews.az/read-36643-news-1.html>.

6. Azərbaycanda aqrar sektorda innovativ texnologiyaların tətbiqi ilə bağlı araşdırma aparılacaq 19.12.2017. Bakı, 19 dekabr, AZƏRTAC <https://azertag.az/print/1122444>.

7. Azərbaycanda informasiya cəmiyyəti. Statistik məcmuə. Bakı, 2019, 124 s.

8. Azərbaycanın yüksək texnologiyalar sektoruna dəstək göstərilməsi üçün effektiv investisiya şərtləri və xüsusi müəssisələrə investisiya yatırılması qaydaları: yüksək texnologiyalara və İKT-yə investisiya yatırılması ilə Azərbaycanın gələcəyinin qurulması BMT-nin İnkişaf Proqramı. Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar nazirliyi – 67 s.

9. Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sisteminin tətbiqi nəyə xidmət edir? 3 Oktyabr, 2018. <https://finans.az/xeber/elektron-kend-teserrufati-informasiya-sistemi-nin-tetbiqi-neye-xidmet-edir.html>.

10. Elektron kənd təsərrüfatı” informasiya sistemindən istifadə qaydaları Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 30 dekabr tarixli 408 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir

11. Gülnarə Abbas. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası: İnformasiya kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı istiqaməti üzrə monitoring hesabatı. Bakı, dekabr 2016, 32 s.

12. Hacızadə M.E. İnformasiya iqtisadiyyatı və onun Azərbaycanda inkişaf meyilləri. i.ü.f.d. diss-nın Avtoreferatı. Bakı, 2017, 25 s.

13. İlyasov R.A. Yeni idarəetmə erası – elektron hökumət.
<https://modern.az/az/news/43620>.

14. Mənsimzadə İ.A. İnformasiya texnologiyalarından istifadə əsasında kənd təsərrüfatında biznesin inkişaf istiqamətləri. i.ü.f.d. diss-nın Avtoreferatı. Bakı, 2017, 27 s.

15. Rəqəmsal iqtisadiyyatın əsası kimi İKT infrastrukturunu” mövzusunda beynəlxalq seminar keçirilib - <http://mincom.gov.az/az/view/news/615/reqemsal-iqtisadiyyatin-esasi-kimi-ikt-infrastrukturunu-movzusunda-beynelxalq-seminar-kechirilibdiyyatda>.

16. ФАО рекомендует внедрять новые технологии в сельском хозяйстве.
<http://ekois.net/fao-rekomenduet-vnedryat-novye-tehnologii-v-selskom-hozyajstve/>.

*Бедирзаде Гюльсум Шамиль кызы, докторант
Азербайджанский Университет Кооперации,
Адрес: ул. Н.Нариманова, 93, Баку, Азербайджан, AZ 1124,
E-mail: gulya_xaliqova@mail.ru
© Бедирзаде Г.Ш., 2019*

АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫМИ ТЕХНОЛОГИЯМИ В РАМКАХ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ДОРОЖНОЙ КАРТЫ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования – состоит из рассмотрения актуальных аспектов проблем управления информационно-коммуникационными технологиями в рамках стратегической дорожной карты. Для этого в первую очередь раскрыты проблемы и их сущность, а также указана важность информационно-коммуникационных технологий в нынешнем периоде. Анализировано мультипликативное и продуктивное влияние информационно-коммуникационных технологий на все сферы экономики и общества. Обоснована стратегическая важность перехода к цифровой экономике в условиях глобальных экономических вызовов. Особое внимание обращено на роль информационно-коммуникационных технологий в аграрной сфере. Рассмотрены проблемы повышения эффективности аграрной сферы за счет применения механизмов цифровой экономики. Систематизированы и рассмотрены актуальные аспекты проблем управления информационно-коммуникационными технологиями с учетом главных целей стратегических дорожных карт.

Методология исследования – состоит из системного и комплексного подходов, рассмотрения актуальных методологических аспектов проблем управления информационно-коммуникационными технологиями в рамках стратегических дорожных карт.

Практическая значимость исследования – результаты и материал исследования могут использоваться в подготовке комплексных мероприятий и стратегий деятельности для повышения продуктивности в аграрной сфере за счет активного применения информационно-коммуникационных технологий и эффективных механизмов цифровой экономики.

Результаты исследования – разработка действенных механизмов и подготовка комплексных предложений по интенсификации применения информационно-коммуникационных технологий для совершенствования существующих способов повышения эффективности аграрной сферы в условиях новых глобальных вызовов.

Оригинальность и научная новизна исследования - состоит из раскрытия проблем управления процессами применения информационно-коммуникационных технологий с учетом объективных реалий и сложности перехода к цифровой экономике. Обоснована важность ускорения применения информационно-коммуникационных технологий в аграрной сфере в соответствии с целями стратегических дорожных карт. Анализирована и оценена взаимосвязь повышения производительности и активного внедрения механизмов цифровой экономики в разные направления деятельности аграрной сферы. Исследовано и обосновано влияние повышения эффективности аграрной сферы за счет информационно-коммуникационных технологий в условиях глобальных экономических вызовов. В рамках данной статьи подготовлен ряд аргументированных предложений и определены пути решения рассматриваемых актуальных проблем.

Ключевые слова: стратегическая дорожная карта, информационно-коммуникационные технологии, аграрная сфера, информационно-коммуникационные технологии в аграрной сфере, цифровизация аграрной сферы, проблемы применения ИКТ, актуальные аспекты управления.

*Gulsum Shamil Bedirzadeh, Ph.D. student
Azerbaijan University of Cooperation,
Adress: 93 N.Narimanov str., Baku, Azerbaijan, AZ1124,
E-mail: gulya_xaliqova@mail.ru
© G.Sh. Bedirzadeh*

ACTUAL ASPECTS OF INFORMATION-COMMUNICATION MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN STRATEGIC ROAD MAPS

ABSTRACT

The purpose of the research consists of actual aspects of information-communication technologies management issues within the framework of strategic road maps. Problems and importance of information and communication technologies in the diving period are investigated for this purpose. The multiplier and productive impact of information and communication technologies on all spheres of economy and society is analyzed. The strategic importance of the transition to the digital economy in the face of global economic challenges is justified. Particular attention to the role of information and communication technologies in the agrarian sphere is paid. Problems of increasing the efficiency of the agrarian sphere due to the application of mechanisms of the digital economy are considered. Current aspects of information-communication technology management issues taking into account the main objectives of the strategic road maps are given.

The methodology of the research consists of systematic and integrated approaches, relevant methodological aspects of information-communication technology management problems within the framework of strategic road maps.

The practical importance of the research: the results and material of the study can be used in the preparation of complex actions and strategies to increase productivity in the agricultural sphere through the active use of information-communication technologies and effective mechanisms of the digital economy.

The results of the research are the development of effective mechanisms and the preparation of comprehensive proposals to intensify the use of information-communication technologies to resolve existing ways to increase the efficiency of the agrarian sphere in the face of new global challenges.

The originality and scientific novelty of the research consists of deep disclosure of problems of management of information-communication technologies application processes taking into account objective realities and complexity of transition to digital economy. The importance of accelerating the application of information and communication technologies in the agrarian sphere in accordance with the objectives of strategic road maps is justified. The relationship between productivity increase and active application of digital economy mechanisms in different directions of agricultural sphere activity is analyzed then. The impact of improving the efficiency of the agricultural sector through information and communication technologies in the face of global economic challenges is studied too. A number of reasoned proposals and ways of solving the current problems under consideration within the framework of this article are given.

Keywords: strategic road maps, information-communication technologies, agricultural sphere, information-communication technologies in the agrarian sphere, digitalization of the agrarian sphere, problems of ICT application, main aspects of management.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
18.09.2019

Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
27.09.2019

Çapa qəbul olunmuşdur: 14.10.2019

Дата поступления статьи в
редакцию: 18.09.2019
Отправлено на повторную
обработку: 27.09.2019

Принято к печати: 14.10.2019

The date of the admission of the article to
the editorial office: 18.09.2019
Send for reprocessing:
27.09.2019
Accepted for publication:
14.10.2019